

อริยสัจวิเคราะห์ (๑๐)

ดร.สุภีร์ ทุมทอง

๑๑ กันยายน ๒๕๖๓

อริยสัจ & วิปัสสนา

๑. ญาณในอริยสัจ

๒. อริยสัจกับการเจริญวิปัสสนา

๓. อริยสัจกับการเจริญสติปัฏฐาน ๔

๒. อริยสัจกับการเจริญวิปัสสนา

โส วัต ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพสงฺขारे อนิจฺจโต สมนุสฺสนโต
อนุโลมิกาย ขนฺติยา สมนฺนาคโต ภวิสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ,
อนุโลมิกาย ขนฺติยา สมนฺนาคโต สมมตฺตนิยามํ โอกฺกมิสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ,
สมมตฺตนิยามํ โอกฺกมมาโน โสตาปตฺติผลํ वा สกทาคามีผลํ वा
อนาคามีผลํ वा อรหตฺตํ वा สจฺฉิกิริสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ.

(อ.ฉก. ๒๒/๔๘ อนิจจสูตร)

๒. อริยสัจกับการเจริญวิปัสสนา

รูป ภาวเว อนิจจัง, เวทนา อนิจจัง, สัญญา อนิจจัง, สงขาราน อนิจจัง, วิญญาณ อนิจจัง.
เอว ปสส ภาวเว สุตวา อริยสาวโก รูปสมุปปี นิพพิหนตติ, เวทนายปี นิพพิหนตติ,
สญนายปี นิพพิหนตติ, สงขารสूपปี นิพพิหนตติ, วิญญาณสมุปปี นิพพิหนตติ,
นิพพิหนต วิรชชติ, วิราคา วิมุจจติ, วิมุตตสมิ “วิมุตต”มิตติ ญาณ โหติ,
“ชีณา ชาติ, วุสิตํ พรหมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตตยา”ติ ปชานาตีติ.

(ส.ป. ๑๗/๑๒)

๒. อริยสัจกับการเจริญวิปัสสนา

จกขุญจ โข ภิกขเว ชานํ ปสฺสํ ยถาภูตํ, รูปे ชานํ ปสฺสํ ยถาภูตํ,
จกขุวิญญานํ ชานํ ปสฺสํ ยถาภูตํ, จกขุสมฺมสฺสํ ชานํ ปสฺสํ ยถาภูตํ,
ยมิทํ จกขุสมฺมสฺสํ ปจฺจยา อูปชชติ เวทียิตํ สุขํ วา ทุกขํ วา อทุกขมสุขํ วา,
ตมปิ ชานํ ปสฺสํ ยถาภูตํ

จกขุสฺมึ น สारชฺชติ, รูปेสุ น สारชฺชติ, จกขุวิญญานเณ น สारชฺชติ, จกขุสมฺมสฺสเณ น สारชฺชติ,
ยมิทํ จกขุสมฺมสฺสํ ปจฺจยา อูปชชติ เวทียิตํ สุขํ วา ทุกขํ วา อทุกขมสุขํ วา, ตสฺมึปิ น สारชฺชติ.

(ม.อ. ๑๔/๔๓๐)

๒. อริยสัจกับการเจริญวิปัสสนา

ตสฺส อสารถตสฺส อสํยุตตสฺส อสมมฺพหสฺส **อาทึนวานุปสฺสีโน** วิหฺรโต

อายตฺตี ปณฺจุปาทานกฺขนฺธา อปจยํ คจฺฉนฺติ.

ตณฺหา จสฺส โปโนพฺภวิกา นนฺทิราศสหคตา ตตฺรตตฺราภินนฺทินิ, สา จสฺส ปหฺยติ.

ตสฺส กายิกาปิ ทรธา ปหฺยนฺติ, เจตสิกาก็ ทรธา ปหฺยนฺติ.

กายิกาปิ สนฺตาปา ปหฺยนฺติ, เจตสิกาก็ สนฺตาปา ปหฺยนฺติ.

กายิกาปิ ปริฬาหา ปหฺยนฺติ, เจตสิกาก็ ปริฬาหา ปหฺยนฺติ.

โส กายิกสุขมฺปิ เจโตสุขมฺปิ ปฏฺฐิสฺสเวเทติ.

(ม.อ. ๑๔/๔๓๐)

๒. อริยสัจกับการเจริญวิปัสสนา

ยา ตถาภูตสฺส ทิฏฺฐิ, สาสฺส โหติ **สมมาทิฏฺฐิ**.

โย ตถาภูตสฺส สงฺกปโป, สฺवासฺส โหติ สมมาสงฺกปโป.

โย ตถาภูตสฺส วายาโม, สฺवासฺส โหติ สมมาวายาโม.

ยา ตถาภูตสฺส สติ, สาสฺส โหติ สมมาสติ.

โย ตถาภูตสฺส สมาธิ, สฺवासฺส โหติ สมมาสมาธิ.

ปุพฺพเพว โข ปนสฺส กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อาชีโว สุปริสุทฺโธ โหติ.

เอวมสฺสายํ อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาวนาปาริปุรี คจฺฉติ.

(ม.อ. ๑๔/๔๓๑)

๒. อริยสัจกับการเจริญวิปัสสนา

โส เย ธมมา อภิญญา ปริณฺเวยยา, เต ธมฺเม อภิญญา ปรีชานาติ.

เย ธมมา อภิญญา ปหาตพฺพา, เต ธมฺเม อภิญญา ปชหติ.

เย ธมมา อภิญญา ภาเวตพฺพา, เต ธมฺเม อภิญญา ภาเวติ.

เย ธมมา อภิญญา สจฺฉิกาตพฺพา, เต ธมฺเม อภิญญา สจฺฉิกโรติ.

(ม.อ. ๑๔/๔๓๑)

๒. อริยสัจกับการเจริญวิปัสสนา

กตเม จ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิญฺญา ปริณฺเอยฺยา. ปญฺจุปาทานกฺขนฺธาติสฺส วจณียํ.

กตเม จ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิญฺญา ปหาตพฺพา. อวิชฺชา จ ภวตฺตฺนฺหา จ.

กตเม จ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิญฺญา ภาเวตพฺพา. สมฺโถ จ วิปสฺสนา จ.

กตเม ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิญฺญา สจฺฉิกาทพฺพา. วิชฺชา จ วิมุตฺติ จ.

(ม.อ. ๑๔/๔๓๑)

อริยสัจ & วิปัสสนา

๑. ญาณในอริยสัจ
๒. อริยสัจกับการเจริญวิปัสสนา
๓. อริยสัจกับการเจริญสติปัฏฐาน ๔

๓. อริยสัจกับการเจริญสติปัฏฐาน ๔

“อนิจจานุปสฺสี อสฺสสึสฺสามิ”ติ สิกฺขติ, (๑๓)

“อนิจจานุปสฺสี ปสฺสสึสฺสามิ”ติ สิกฺขติ,

“วิราคานุปสฺสี อสฺสสึสฺสามิ”ติ สิกฺขติ, (๑๔)

“วิราคานุปสฺสี ปสฺสสึสฺสามิ”ติ สิกฺขติ,

“นิโรธานุปสฺสี อสฺสสึสฺสามิ”ติ สิกฺขติ, (๑๕)

“นิโรธานุปสฺสี ปสฺสสึสฺสามิ”ติ สิกฺขติ,

“ปฏินิสสัคคานุปสฺสี อสฺสสึสฺสามิ”ติ สิกฺขติ, (๑๖)

“ปฏินิสสัคคานุปสฺสี ปสฺสสึสฺสามิ”ติ สิกฺขติ.

(ส.ม. ๑๙/๙๗๗)

๓. อริยสัจกับการเจริญสติปัฏฐาน ๔

รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺธํ ปสฺสนฺโต กตมานิ ปณฺจ ลกฺขณานิ ปสฺสตี.

อวิชฺชาสมุทยํ รูปสมุทโยตี ปจฺจยสมุทยญฺเฐน รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺธํ ปสฺสตี,

ตณฺหาสมุทยํ รูปสมุทโยตี ปจฺจยสมุทยญฺเฐน รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺธํ ปสฺสตี,

กมฺมสมุทยํ รูปสมุทโยตี ปจฺจยสมุทยญฺเฐน รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺธํ ปสฺสตี,

อาหํสฺมิมฺหาสมุทยํ รูปสมุทโยตี ปจฺจยสมุทยญฺเฐน รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺธํ ปสฺสตี.

นิพฺพตฺติลกฺขณํ ปสฺสนฺโตปิ รูปกฺขนฺธสฺส อุทฺธํ ปสฺสตี.

(ขุ.ป. ๓๑/๕๐ อุทฺธํพพยญฺานนิตฺเตส)

๓. อริยสัจกับการเจริญสติปัฏฐาน ๔

วโย ปสฺสณฺโต กตมานิ ปญฺจ ลกฺขณานิ ปสฺสตี.

อวิชฺขานิโรธา รูปีโรโธตี ปจฺจยนิโรธญฺเณ รุปกฺขนฺธสฺส วโย ปสฺสตี,

ตณฺหานิโรธา รูปีโรโธตี ปจฺจยนิโรธญฺเณ รุปกฺขนฺธสฺส วโย ปสฺสตี,

กมฺมนิโรธา รูปีโรโธตี ปจฺจยนิโรธญฺเณ รุปกฺขนฺธสฺส วโย ปสฺสตี,

อาหารนิโรธา รูปีโรโธตี ปจฺจยนิโรธญฺเณ รุปกฺขนฺธสฺส วโย ปสฺสตี,

วิปริณามลกฺขณํ ปสฺสณฺโตปี รุปกฺขนฺธสฺส วโย ปสฺสตี.

(ขุ.ป. ๓๑/๕๐ อุทฺธยัปปยญาณนิตฺเทส)

๓. อริยสัจกับการเจริญสติปัฏฐาน ๔

กถํ **วิราคานุปสสี** อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ, วิราคานุปสสี ปสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ.

รูปे อาทีนํ ทิสฺวา รูปวิราเค ฉนฺทชาโต โหติ สทฺธาธิมุตโต, จิตฺตํ จสฺส สุวาทิณฺณจิตฺตํ,

รูปे วิราคานุปสสี... เวทนาย... สญฺญาย... สงฺขารेषु... วิญฺญาเณ... จกฺขุสมิ...

ชรามรเณ อาทีนํ ทิสฺวา ชรามรณวิราเค ฉนฺทชาโต โหติ สทฺธาธิมุตโต, จิตฺตํ จสฺส สุวาทิณฺณจิตฺตํ,

ชรามรเณ วิราคานุปสสี อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ,

ชรามรเณ วิราคานุปสสี ปสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ.

(ขุ.ป. ๓๑/๑๘๐ อานาปานัสสติกถา)

๓. อริยสัจกับการเจริญสติปัฏฐาน ๔

กถํ **นิโรธานุปสฺสี** อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ, นิโรธานุปสฺสี ปสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ.

รูปे อาทีนวํ ทิสฺวา รูปนิโรธे ฉนฺทชาโต โหติ สทฺธาธิมุตฺโต, จิตฺตํ จสฺส สุวาทิฏฺฐิตํ,

รูปे นิโรธานุปสฺสี... เวทนาย... สญฺญาย...

สงฺขารेषु... วิญฺญาเณ... จกฺขุสมิ...

ชรามรเณ อาทีนวํ ทิสฺวา ชรามรณนิโรธे ฉนฺทชาโต โหติ สทฺธาธิมุตฺโต, จิตฺตํ จสฺส สุวาทิฏฺฐิตํ,

ชรามรเณ นิโรธานุปสฺสี อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ,

ชรามรเณ นิโรธานุปสฺสี ปสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ.

(ขุ.ป. ๓๑/๑๘๐ อานาปานัสสติกถา)

๓. อริยสัจกับการเจริญสติปัฏฐาน ๔

กตमेหิ ปญฺหากาเรหิ ชรามรณ อาทินโว โหติ.

อนิจฺจภูเตน ชรามรณ อาทินโว โหติ,

ทุกฺขภูเตน ชรามรณ อาทินโว โหติ,

อนตฺตภูเตน ชรามรณ อาทินโว โหติ,

สนฺตาปภูเตน ชรามรณ อาทินโว โหติ,

วิปริณามภูเตน ชรามรณ อาทินโว โหติ.

อิเมหิ ปญฺหากาเรหิ ชรามรณ อาทินโว โหติ.

(ขุ.ป. ๓๑/๑๘๑ อานาปานัสสติกถา)

๓. อริยสัจกับการเจริญสติปัฏฐาน ๔

กตमेหิ อฏฺฐหากาเรหิ ชรามรณํ นิรุชฺฌติ.

นิทานนโรเรน ชรามรณํ นิรุชฺฌติ, สมุทฺถนโรเรน ชรามรณํ นิรุชฺฌติ,

ชาติโรเรน ชรามรณํ นิรุชฺฌติ, ภาวนโรเรน ชรามรณํ นิรุชฺฌติ,

เหตุโรเรน ชรามรณํ นิรุชฺฌติ, ปจฺจยโรเรน ชรามรณํ นิรุชฺฌติ,

ญาณุปฺปาเทน ชรามรณํ นิรุชฺฌติ, นโรธูปฺปฏฺฐาเนน ชรามรณํ นิรุชฺฌติ.

อิมเอหิ อฏฺฐหากาเรหิ ชรามรณํ นิรุชฺฌติ,

อิมเอหิ ปญฺจหากาเรหิ ชรามรณเณ อาทีนํวํ ทิสฺวา อิมเอหิ อฏฺฐหากาเรหิ

ชรามรณนโรเรณ ฌนฺทชาโต โหติ สทฺธาธิมุตฺโต, จิตฺตํ จสฺส สฺวาธิญฺจติ,...

(ขุ.ป. ๓๑/๑๘๑ อานาปานัสสติกถา)

๓. อริยสัจกับการเจริญสติปัฏฐาน ๔

กถา **ปฏินิสสัคคานุปสฺสี** อสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ, ปฏินิสสัคคานุปสฺสี ปสฺสสึสสามีติ สิกฺขติ.

ปฏินิสสัคคาติ :

เทว ปฏินิสสัคคา ปริจจาคปฏินิสสัคโค จ ปกฺขนฺทนปฏินิสสัคโค จ.

รูปํ ปริจฺจชตีติ ปริจจาคปฏินิสสัคโค,

รูปนิโรธ นิพฺพาเน จิตฺตํ ปกฺขนฺทตีติ ปกฺขนฺทนปฏินิสสัคโค... เวทนี...

สญฺญํ... สงฺขारे... วิญฺญาณํ... จกฺขุ... ชรามรณํ ปริจฺจชตีติ ปริจจาคปฏินิสสัคโค,

ชรามรณนิโรธ นิพฺพาเน จิตฺตํ ปกฺขนฺทตีติ ปกฺขนฺทนปฏินิสสัคโค,

(ขุ.ป. ๓๑/๑๘๒ อานาปานัสสติกถา)

๓. อริยสัจกับการเจริญสติปัฏฐาน ๔

อสุสาสปสุสาสปริคคหิตา สติ **ทุกขสัจจํ**,
ตสุสา สมุจ्जाปิกา ปุริมตณฺหา **สมุทยสัจจํ**,
อุภินฺนํ อปฺปวตฺติ **นิโรธสัจจํ**,
ทุกฺขปริชานโน สมุทยปชฺหโน นิโรธารมฺมโน อริยมคฺโค **มคฺคสัจจํ**.

ที.ม.อ. (บาลี) ๓๗๔/๓๖๓.

สวัสดีครับ